

unicef

Çocuk Hakları ve İş İlkeleri Programı

**MODÜL 4: ÇOCUK HAKLARI VE
İŞ İLKELERİ**

ÇOCUK HAKLARI VE İŞ İLKELERİ PROGRAMI

MODÜL 4: ÇOCUK HAKLARI VE İŞ İLKELERİ

ÇOCUK HAKLARI VE İŞ İLKELERİ PROGRAMI

MODÜL 4: ÇOCUK HAKLARI VE İŞ İLKELERİ

Bu Rehber Kitap, UNICEF Türkiye Çocuk Hakları ve İş İlkeleri Programı kapsamında EDUSER Danışmanlık Teknik Destek Ekibi tarafından, “Children’s Right and Business Principles” isimli belgeden uyarlanmıştır:

EDUSER Danışmanlık Teknik Destek Ekibi;

Ayşe Şule ÇAĞLAR

Yakut TEMÜROĞLU

Deniz Zübeyde ÇELEBİOĞLU

Aişe AKPINAR

Duygu YAHŞİ

İçindekiler

İçindekiler	2
Kısaltmalar.....	3
İş İlkeleri	4
1. Tüm işletmeler, çocuk haklarına saygı gösterme sorumluluklarını yerine getirmeli ve çocukların insan haklarını desteklemeyi taahhüt etmelidir.	5
NELER YAPABİLİRSİNİZ?	6
2. Tüm işletmeler, tüm ticari faaliyetleri ve iş ilkeleri kapsamında çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmalıdır.	9
3. Tüm işletmeler, genç işçilere, anne babalara ve bakım veren kişilere insan onuruna yakışır işler vermelidir.	11
NELER YAPABİLİRSİNİZ?	11
4. Tüm işletmeler, çocukların korunmasını ve güvende olmasını sağlamalıdır.	13
NELER YAPABİLİRSİNİZ?	13
5. Tüm işletmeler, ürün ve hizmetlerin güvenli olmasını sağlamalı ve bunlar aracılığıyla çocuk haklarını desteklemeye çalışmalıdır.	14
NELER YAPABİLİRSİNİZ?	14
6. Tüm işletmeler, çocuk haklarına saygı gösteren ve destek sağlayan pazarlama yöntemleri ve reklamlar kullanmalıdır.	15
NELER YAPABİLİRSİNİZ?	15
7. Tüm işletmeler, arazi satın alma ve kullanımının yanı sıra, çevrenin korunmasıyla ilgili olarak da çocuk haklarına saygı göstermeli ve destek sağlamalıdır.	16
NELER YAPABİLİRSİNİZ?	16
8. Tüm işletmeler, güvenlik düzenlemelerinde çocuk haklarına saygı göstermeli ve destek sağlamalıdır.....	17
NELER YAPABİLİRSİNİZ?	17
9. Tüm işletmeler, acil durumlardan etkilenen çocukların korunmasına yardım etmelidir.....	18
NELER YAPABİLİRSİNİZ?	18
10. Tüm işletmeler, çocuk haklarını uygulamaya ve korumaya yönelik devlet ve toplum tarafından gösterilen çabaları güçlendirmelidir.....	19
Bu ilke, özel sektörü özellikle çocuklara ilişkin yasalara ve ilgili mevzuata uymaya ve çocuk haklarının uygulanma çabalarını güçlendirmeye davet etmektedir.	19
NELER YAPABİLİRSİNİZ?	19

Kısaltmalar

BM	Birleşmiş Milletler
ÇHS	Çocuk Hakları Sözleşmesi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
TESK	Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

Modülün Amacı

UNICEF'in Çocuk Hakları ve İş İlkeleri Programı kapsamında geliştirilen “Çocuk Hakları ve İş İlkeleri” Modülü'nün amacı, TESK ve alt teşkilatı ile üye esnaf ve sanatkâr işletmelerini, işveren sorumlulukları kapsamında bilgilendirmektir. Söz konusu modül; Çocuk Hakları ve İş İlkeleri'ni temel alarak, çocukların genç yaşta çalışmaya başlamalarının önlenmesi ve 15-18 yaş arası genç işçilerin/çalışanların korunması konusunda işverenlere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmıştır.

Çocuk Hakları ve İş İlkeleri ile dünyadaki tüm işletmelere çağrıda bulunulmakta ve bu işletmelerden işyerleri, pazar yerleri, içinde buldukları toplum ve çevre de dahil olmak üzere faaliyet gösterdikleri her yerde, çalışmaları ve iş ilişkileri aracılığıyla, çocuk haklarına saygı göstermeleri ve destek sağlamaları istenmektedir. Bu ilkelere işletmelerin çocuk hakları üzerindeki olası olumsuz etkilerini önlemek ve bertaraf etmek için atmaları gereken bir dizi adım yer almaktadır.

Söz konusu ilkeler; ölçükleri, sektörleri, yerleri, yapıları, uluslararası düzeyde faaliyet gösterip göstermedikleri gibi faktörlerden bağımsız olarak tüm işletmeler için geçerli olup, iş dünyası ve çocuklar konusunda mevcut ve gelecekteki gönüllü girişimlere ve diğer çalışmalara temel oluşturabilecek bir referans sağlamayı ve çok sayıda paydaş arasında işbirliği tesis edilmesini hedeflemektedir.

İş İlkeleri¹

Çocuk Hakları ve İş İlkeleri'nin amacı; işletmelerin çocuk haklarına saygı göstermesini ve bu hakları desteklemesini sağlamaktır. Belge, iş dünyasında çocuk haklarının korunması ve uygulanması için aşağıda verilen 10 ilke ve bunların yerine getirilmesi için bir dizi eylem belirlemiştir.

¹ UNICEF, Global Compact & Save the Children. Children's Rights and Business Principles

TÜM İŞLETMELER	
1	• Çocuk haklarına saygı gösterme sorumluluklarını yerine getirmeli ve çocukların insan haklarını desteklemeyi taahhüt etmelidir.
2	• Tüm ticari faaliyetleri ve iş ilişkileri kapsamında çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmalıdır.
3	• Genç işçilere, anne babalara ve bakım veren kişilere insan onuruna yakışır işler vermelidir.
4	• Çocukların korunmasını ve güvende olmasını sağlamalıdır.
5	• Ürün ve hizmetlerin güvenli olmasını sağlamalı ve bunlar aracılığıyla çocuk haklarını desteklemeye çalışmalıdır.
6	• Çocuk haklarına saygı gösteren ve destek sağlayan pazarlama yöntemleri ve reklamlar kullanılmalıdır.
7	• Arazi satın alma ve kullanımının yanı sıra, çevreyle ilgili olarak da çocuk haklarına saygı göstermeli ve destek sağlamalıdır.
8	• Güvenlik düzenlemelerinde çocuk haklarına saygı göstermeli ve destek sağlamalıdır.
9	• Acil durumlardan etkilenen çocukların korunmasına yardım etmelidir.
10	• Çocuk haklarını uygulamaya ve korumaya yönelik topluluk ve devlet çabalarını güçlendirmelidir.

1. Tüm işletmeler, çocuk haklarına saygı gösterme sorumluluklarını yerine getirmeli ve çocukların insan haklarını desteklemeyi taahhüt etmelidir.

Bu ilke, özel sektörün çocuk haklarına saygı duyma, destekleme ve bunun için taahhütte bulunma konusunda sorumluluklara sahip olduğunu vurgular. İlke, tüm işletmeleri, çocuk haklarına ilişkin bu sorumluluklarını kabul etmeye, çocuk haklarını

desteklemeye, çocuk hakları ihlallerini önlemeye, çocuklar üzerinde olumsuz etkiye sahip eylemlerden kaçınmaya davet eder.²

NELER YAPABİLİRSİNİZ?

I. Çocuk haklarının altında yatan temel ilkeleri öğrenin ve bunları benimseyin.

İşletmenizde çocukları ilgilendiren herhangi bir eylemde Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin dört rehber ilkesini göz önünde bulundurun.

KUTU 1: ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİNİN REHBER İLKELERİ

MADDE 1: Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

MADDE 2: Eşit Muamele Görme Hakkı

İrki, rengi, cinsiyeti, dili, engelliliği, dini, siyasi veya diğer görüşü, ulusal, etnik veya sosyal kökeni, veya diğer statüsü ne olursa olsun her çocuğun eşit muamele görme hakkı vardır.

MADDE 3: Çocuğun Yüksek Yararı

Çocukları ilgilendiren, özellikle onların bakımını ve korunmasını ilgilendiren tüm eylem ve kararlarda çocuğun yüksek yararı herkes için önemli bir faktör olmalıdır.

MADDE 6: Yaşama ve Gelişme Hakkı

Her çocuğun yaşama ve fiziksel, psikolojik, duygusal, sosyal ve manevi gelişimini tam olarak gerçekleştirme hakkı vardır.

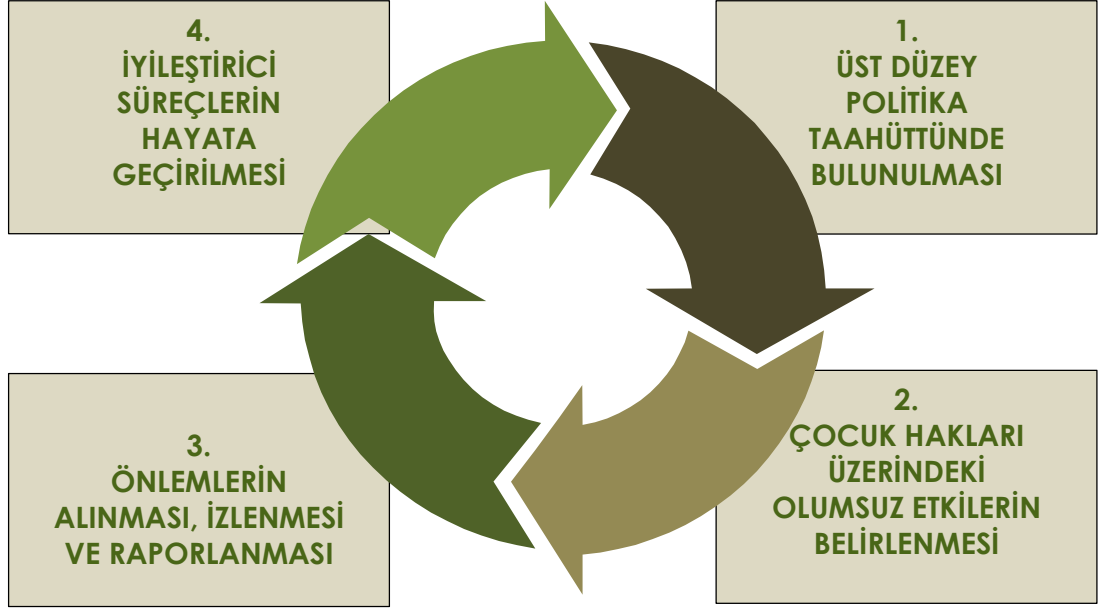
MADDE 12: Katılım Hakkı

Yetişkinler çocukları etkileyen kararlar alırken, çocukların düşüncelerini söyleme ve görüşlerinin dikkate alınma hakkı vardır.

II. Çocuk haklarına saygı duymaya ilişkin sorumluluklarınızı yerine getirin.

Bu eylem, işletmenizin çocuk hakları ihlallerinden kaçınmak, çocuk hakları üzerinde olumsuz etkileri varsa bu etkiyi belirleyip ortadan kaldırmak ve eğer çocuk haklarına ilişkin ihlaller varsa bu ihlalleri durdurmak ve olumsuz etkisini telafi etmek için neler yapmanız gerektiğini açıklar.

² Save the Children. How To Use The Children's Rights And Business Principles: A Guide For Civil Society Organizations. 2014

Şekil 2: İşletmelerin Çocuk Haklarına İlişkin Sorumluluklarını Yerine Getirmeleri

Taahhütte bulunma: İşletmenizin çocuk haklarına saygı gösterme ve buna ilişkin sorumluluklarını yerine getirmesinin ilk adımı, en üst düzey yetkililer de dahil bu konuda politika taahhüdünde bulunmanızdır. Diğer bir deyişle işe ilişkin tüm politikalarınızda ve faaliyetlerinizde çocuk haklarını gözeteyeceğinize ilişkin bir taahhütte bulunmanızdır. Bunu yaparken personelinizden, iş ortaklarınızdan ve diğer kişilerden (faaliyetleri, ürünleri ve hizmetleri ile doğrudan bağlantılı olan kişilerden) beklediklerinizi açıkça ortaya koymanız gerekir. Taahhüdünüzü, kamusal erişime açmanız, dâhili ve harici olarak bunu tebliğ etmeniz gerekmektedir.

Olumsuz etkilerin belirlenmesi: Bir sonraki adım, işletmenizin çocuk hakları da dahil olmak üzere, insan hakları üzerindeki potansiyel ve fiili etkisini değerlendirmesini izler. İşletmenizin çocuk hakları üzerinde ne tür potansiyel ya da fiili olumsuz etkileri olduğunu belirleyebilmek için bir etki analizi gerçekleştirmeniz gerekir. Bunun için çocukların yanında, etkilenmiş olabilecek diğer gruplarla ve ilgili paydaşlarla görüşmeler yürütmeniz gerekir.

Önlemlerin alınması ve izlenmesi: Etki değerlendirilmesi sonucunda elde edilen bulgular ışığında gerekli adımları atmanız beklenir. İşletmeniz; çocuk hakları üzerinde olumsuz bir etkiye yol açıyorsa veya hâlihazırda var olan olumsuz bir etkiyi pekiştiriyorsa, söz konusu etkiye neden olan faaliyeti

durdurmaya ya da önlemeye çalışmalı ve etkiyi azaltmak için de elinizdeki imkânları kullanmalısınız. Çocuk hakları üzerindeki olumsuz etkiyi ortadan kaldırıp kaldırmadığınızı kontrol etmek amacıyla, yapılan müdahalelerin etkinliğini izlemeli ve değerlendirmelisiniz. Bunun için uygun nicel ve nitel göstergeler kullanmanız; etkilenmiş çocuklar, aileleri ve diğer paydaşlar da dahil olmak üzere, içerideki ve dışarıdaki kaynaklardan geribildirimler almanız gerekir.

Çocuklara duyarlı, iyileştirici süreçlerin hayata geçirilmesi: İyileştirici süreçler, bir işletmenin çocuk hakları üzerinde yarattığı ya da pekiştirdiği olumsuz bir etkiyi *iyileştirmeye* yönelik süreçlerdir. İşletmenizin; insan hakları üzerinde bir ihlale neden olduğunu ya da hâlihazırdaki bir ihlali pekiştirdiğini tespit ettiğinizde, meşru süreçlere başvurarak söz konusu ihlali ortadan kaldırmaya yönelik iyileştirme çalışmalarında bulunmalı ya da bu amaç doğrultusunda işbirliği yapmaya hazır olmalısınız. Operasyonel düzeyde etkin şikâyet mekanizmalarının kurulması ya da gerektiğinde yargı mekanizmalarına başvurulması da bu kapsamdadır. Operasyonel düzeydeki mekanizmalar; kız ve erkek çocuklarının, ailelerin ve çocukların çıkarlarını temsil eden kişilerin erişimine açık olmalıdır. Bu mekanizmalar, İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri'ndeki³ 31. ilkede yer alan yargı dışı şikâyet mekanizmalarına yönelik etkinlik ölçütlerine de uygun olmalıdır.

III. Çocuk haklarını desteklemeye yönelik taahhütte bulunun.

İşletmenizde çocuk haklarına saygı göstermenin yanı sıra, diğerleriyle olan iş ilişkilerinizde çocuk haklarının desteklenmesinde önemli bir rol oynayabilirsiniz. Bunu, stratejik sosyal yatırımlar ve hayırseverlik, savunuculuk ve kamusal politika sözleşmesi gibi yollarla gerçekleştirebilirsiniz.

IV. Çocuk haklarının savunucusu olun.

Çocuk haklarını, burada yer alan ilkeleri ve konuyla ilgili başarılı işletme uygulamalarınızı tedarikçiler, iş ortakları ve diğer işletmeler ile paylaşarak çocuk haklarının savunuculuğunu yapabilirsiniz.

³ Birleşmiş Milletler İş Dünyası Ve İnsan Haklarına Dair Rehber İlkeler - Birleşmiş Milletler "Koruma, Saygı Gösterme ve Telafi Edici Çözüm Üretme" Çerçevesinin Uygulanması

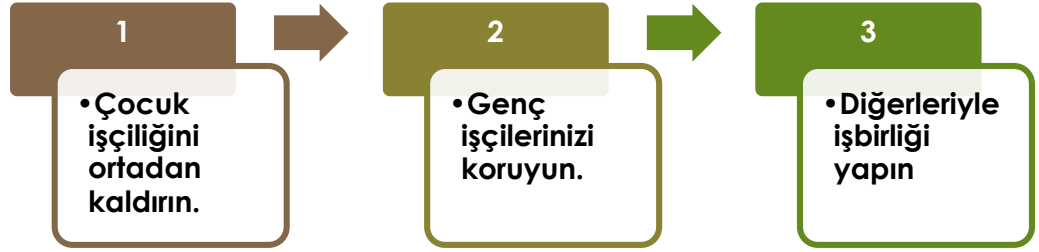
http://www.kalkinmaatolyesi.org/v2/wp-content/uploads/2016/12/is_dunyasi_ve_insan_haklarina_dair_rehber_ilkeler.pdf

Erişim tarihi 04.03.2017.

2. Tüm işletmeler, tüm ticari faaliyetleri ve iş ilkeleri kapsamında çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmalıdır.

Bu ilke, çocukların fiziki, psikolojik, sosyal ve ahlaki gelişimlerini tehlikeye sokacak faaliyetlerin durdurulmasını ve/veya çocukların onlar için tehlikeli olan faaliyetlerden uzaklaştırılmalarını, çocuk işçiliğini ortaya çıkaran nedenlerin ortadan kaldırılması için diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmayı gerektirir.

NELER YAPABİLİRSİNİZ?

Şekil 3: Çocuk İşçiliğini Ortadan Kaldırmanın Adımları

a. Çocuk işçiliğini ortadan kaldırmak:

- i. İzin verilen asgari yaş sınırının altında olan çocukları işe almayın.
- ii. Bu mekanizmaların *değer zincirinde*⁴ de kullanılmasını sağlayın.
- iii. İşyerinizde pratik eğitimini yapan öğrenciler dışında çalışan ve okula gitmeyen çocuk varsa, çocukların işten çıkarılıp eğitime yönlendirilmesine özen gösterin ve uygun olduğu takdirde yetişkin aile üyelerine iş sağlanması için önlemler alın.
- iv. Tedarikçiler, yükleniciler ve alt yükleniciler üzerinde, çocuk hakları ihlalleriyle sonuçlanabilecek baskılar kurmaktan kaçının. Baskı kurmak yerine, farkındalıklarını arttırmaya ve onların çocuk işçiliğini kullanmamaya teşvik edin.

⁴ **Değer zinciri:** Bir işletmenin değer zinciri, girdileri katma değer ekleyerek çıktılara dönüştüren faaliyetleri kapsar. İşletmenin doğrudan ya da dolaylı olarak iş ilişkisinde bulunduğu ve a) işletmenin kendi ürünlerine ve hizmetlerine katkıda bulunan ürün ve hizmetleri tedarik eden ya da b) işletmeden ürün ya da hizmet alan kuruluşları kapsar.

b. Genç işçilere yönelik tehlikeleri önlemek, tespit etmek ve azaltmak, onları 18 yaşından küçük çocuklar için yasaklanan ve fiziksel/psikolojik kapasitelerini aşan işlerden korumak:

- i. Onları 18 yaşından küçük kişiler için yasaklanmış, fiziksel ve psikolojik kapasitelerini zorlayan işlerden uzak tutun.
- ii. Genç işçileri; çocukların sağlığına, güvenliğine ve ahlakına zarar verme ihtimali bulunan tehlikeli işlerden koruyun.
- iii. İşyerindeki tehlikeleri önleyin ve ortadan kaldırın ya da çocukları bu tür tehlikelerden uzaklaştırın.
- iv. Çalışma yaşındaki çocukların işyerlerinde yetişkinlerin karşılaştığı risklerden farklı risklerle karşı karşıya kalabileceğini ve kız çocukların erkek çocuklardan daha farklı risklerle karşılaşabileceğini de unutmayın.
- v. Çocukların haklarına, özellikle de bilgi alma, örgütlenme, toplu iş sözleşmesi yapma, katılım ve gizlilik haklarına saygı gösterin. Ayrımcılık yapmama ilkesine de riayet edin. Çocukları işyerinde fiziksel ve ruhsal şiddet de dahil olmak üzere, her türlü şiddet türünden, diğer aşağılayıcı cezalardan, zorbalıktan ve cinsel istismardan koruyun.

c. Çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik devletle, toplumsal paydaşlarla ve diğer kişi ve kuruluşlarla birlikte çalışmak:

Bunun için;

- i. *Çocuk işçiliğinin* kökeninde yatan nedenleri ortadan kaldırmaya yönelik sürdürülebilir çözümleri ve çocukların eğitimini desteklemek için devletle, toplumsal paydaşlarla ve diğerleriyle birlikte çalışın.
- ii. *Çocuk işçiliğini* ortadan kaldırmak için tasarlanan ve yürütülen programlara, toplumsal seferberlik ve bilinçlendirme faaliyetlerine destek sağlayın.
- iii. *Çocuk işçiliğinin* ortadan kaldırılması için iş dünyası genelinde bir yaklaşım geliştirmek amacıyla diğer işletmelerle, üst kuruluşunuzla, sektördeki diğer meslek kuruluşlarıyla ve işveren örgütleriyle birlikte çalışın. İlinizde *çocuk işçiliğiyle* mücadele konusunda bir komisyon kurmaya önyak olun, böyle bir komisyon varsa buna katılın.
- iv. *5362 sayılı Kanun uyarınca esnaf ve sanatkârlar odaları bünyesinde kurulan İşyeri Denetleme ve Danışmanlık Grubu'nun periyodik işyeri ziyaretlerine*

yardımcı olun, onlardan gelecek önerileri çocukların yüksek yararı için hayata geçirin.

- v. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanan Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı'na ilişkin bilgi edinin.⁵
- vi. *Genç işçiler* için gençlerin istihdamını, gençlere yönelik beceri geliştirme ve iş eğitimi fırsatlarını teşvik eden programlara katılın.
- vii. *Çocuk işçiliğine* yol açabilecek kayıt dışı iş düzenlemelerinden kaçının.

3. Tüm işletmeler, genç işçilere, anne babalara ve bakım veren kişilere insan onuruna yakışır işler vermelidir.

Bu ilke, insan onuruna yakışır bir işi savunmaktadır. İnsan onuruna yakışır iş; adil ücret, işyerinde güvenlik, aileler için sosyal koruma, işyerinde haklar, kişisel gelişim ve toplumsal bütünleşme fırsatları sağlanması demektir. Çalışma yaşındaki gençler de dahil olmak üzere, tüm insanlar, kaygılarını özgürce dile getirebilmeli, hayatlarını etkileyen kararlara katılabilmeli, eşit fırsat ve muamele hakkına sahip olmalıdır.

NELER YAPABİLİRSİNİZ?

a. Genç işçilere insan onuruna yakışır işler sağlamak:

- i. Genç işçilerinizin haklarına saygı gösterin.
- ii. Genç işçilerinizin örgün eğitim içinde mesleki eğitim almalarını destekleyin ; 12 yıllık zorunlu eğitim çağında olan çocukları mesleki eğitim kurumları ile mutlaka ilişkilendirin.
- iii. Çalışma hayatındaki hakları ve toplumsal diyalogu destekleyin, güvenli çalışma koşullarının sağlanmasına da destek verin.
- iv. İstismar ve sömürüye karşı koruma sağlayın.
- v. Cinsiyete uygun sağlık koruma, hijyen ve su tesislerine erişim sunun.

b. Asgari çalışma yaşından büyük olan genç işçilerin dezavantajlarına karşı duyarlı olmak:

- i. İşletmenizde çocukların ve *genç işçilerin* haklarına ilişkin en üst düzeyde (işveren ve/veya yönetici düzeyinde) politika taahhüdünde bulunun. Bu taahhüt aşağıdakileri kapsamalıdır:

⁵ Bu programa https://www.csgeb.gov.tr/media/4755/cocuk_isciligi_rev_23032017.pdf adresinden ulaşabilirsiniz.

- a. Çocukların şiddet ve istismardan korunmasına ilişkin hakları da olmak üzere tüm çocuk haklarının dahil edilmesi,
 - b. Genç işçilerin tehlikeli işlerden korunması,
 - c. Çalışma saatinin sınırlandırılması; tehlikeli yüksekliklerde, tehlikeli makine, donanım ve araçlarla çalışma ve tehlikeli maddelere ya da süreçlere maruz kalmanın engellenmesi, gece vardiyası ya da *genç işçinin* işyerinde mantıksız bir şekilde kapalı kaldığı zorlu iş koşullarının yasaklanması,⁶
 - d. Yönetimin bu politikanın uygulama sorumluluğunu paylaşması ve politikayı yaygınlaştırması.
- ii. Tacizle ilgili işletme politikalarının uygulanmasına özel bir özen ve dikkat gösterin. Bu politikaların, tutarlı bir şekilde genç işçilerin, özellikle psikolojik ve duygusal gelişimlerine zarar vermeyecek bir biçimde uyguladığınızdan emin olun. Bu politikalar hakkında çalışanlara ve işletme tesislerindeki diğer kişilere eğitimler verilmesini sağlayın. Genç işçilerinizin şikayet mekanizmalarının var olduğunu, etkin bir şekilde çalıştığını ve onların erişimlerine açık olduğunu bilmelerini sağlayın.
- c. Kadın ve erkeklere, ebeveynler ya da bakım veren kişiler olarak rollerini destekleyen uygun iş koşulları sağlamak**

Yasal zorunluluklara uymanın ötesinde, şu hususlara da özel bir dikkat gösterin:

- i. Geçinmeye yetecek kadar ücret ödenmesi,
- ii. Çalışma saatlerinin uygunluğu ve esnekliği,
- iii. Hamile ve emziren kadınlarla ilgili hükümler, doğum izni ihtiyacı,
- iv. Göçmen ve mevsimlik işçilerin çocuklarını yaşadıkları illerde bırakmaları durumunda, onlarla iletişim kurmalarının ve onları düzenli olarak görmelerinin desteklenmesi,
- v. Geçici işlerde çalışan göçmen ve mevsimlik işçilerin barınma ve temel ihtiyaçları için asgari koşulların sağlanması

⁶ Daha ayrıntılı bilgi için, bakınız: Uluslararası Çalışma Örgütü 'R190 Worst Forms of Child Labour Recommendation', 1999, erişim adresi: <http://www.ilo.org/ilolex/cgi-lex/convde.pl?R190>

- vi. Kaliteli çocuk bakım hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması, çalışanların bakmakla yükümlü olduğu kişiler için sağlık ve eğitim hizmetlerine erişimi vb.

4. Tüm işletmeler, çocukların korunmasını ve güvende olmasını sağlamalıdır.

Bu ilke, işletmelerin potansiyel ve fiili risklerden çocukların korunmasını ve çocukların şiddet, sömürü ve benzer hak ihlallerinden korunmasını vurgular.

NELER YAPABİLİRSİNİZ?

a. İşle ilgili faaliyetler kapsamında personelin ve işletme tesislerinin oluşturduğu risklere karşı çocuklara koruma ve güvenlik sağlamak:

- i. İşletmenizin kaynaklarının ve mülkünün çocukları istismar etmek, sömürmek ya da onlara zarar vermek için kullanılmayacağını net bir biçimde ifade edin.
- ii. İşletmenizin tehlikeli olabilecek bölgelerinin, çalışma saatleri içinde ve bu saatler dışında çocuklara yönelik bir güvenlik tehdidi oluşturmadığından emin olun.
- iii. İşletmenin şiddete, sömürüye ve istismara karşı sıfır hoşgörü politikası uyguladığını ve bu politikanın işletme tesisleri dışında gerçekleştirilenler de dahil olmak üzere işle ilgili tüm faaliyetler için geçerli olduğunu personele net bir dille açıklayın.
- iv. Olası bir şiddet, sömürü ya da istismar vakasına ilişkin kaygılar bulunduğu anda uygun adımları atın.
- v. Asgari çalışma yaşından büyük *genç işçilerin* tehlikeli işlerden korunmasını sağlayın.

b. Çocukların korunmasına yönelik davranış kuralları geliştirmek ve uygulamak:

İşletme operasyonları için *çocukların korunmasına yönelik davranış kuralları* geliştirin. Bu kurallarla ilgili sürekli eğitimler düzenleyerek bir farkındalık geliştirilmesini sağlayın. Bu iş ilkeleri aracılığıyla işletmenin operasyonları, ürünleri ya da hizmetleri ile ilişkilendirilen diğer kişi ve kuruluşlara da, *çocukların korunmasına yönelik davranış kuralları* geliştirmelerini tavsiye edin.

5. Tüm işletmeler, ürün ve hizmetlerin güvenli olmasını sağlamalı ve bunlar aracılığıyla çocuk haklarını desteklemeye çalışmalıdır.

Bu ilke, çocuklar için üretilen ürün ve hizmetlerin güvenli olması için yerine getirilmesi gereken eylemleri tanımlamaktadır.

NELER YAPABİLİRSİNİZ?

- a. Çocuklar tarafından tüketilen ya da kullanılması muhtemel olan ürün ve hizmetlere ilişkin araştırma ve testlerin ilgili ulusal ve uluslararası standartlar doğrultusunda yapılmasını sağlayın.
- b. Çocuklara yönelik ya da çocukların maruz kaldığı ürün ve hizmetlerin güvenli olduğundan ve ruhsal, ahlaki ya da fiziksel bir zarara yol açmayacağından emin olun.
- c. Çocuklara uygun olmayan ya da onlara zarar verebilecek ürün ve hizmetlere erişimi engelleyin. Diğer yandan da bu türdeki eylemlerin *ayrımcılık yapmama*, ifade özgürlüğü ve bilgiye erişim de dahil olmak üzere, tüm uluslararası standartlara uygun olmasını sağlayın.
- d. Ürün ve hizmetlerin tedarikiyle ilgili olarak herhangi bir çocuğa ya da bir grup çocuğa karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak için tüm makul adımları atın.
- e. Çocuklara herhangi bir şekilde zarar vermek, onları sömürmek ya da istismar etmek için kullanılacak ürün ve hizmetlerin oluşturduğu riski önlemeye ve ortadan kaldırmaya çalışın.
- f. Çocukların hayatta kalması ve gelişimi için şart olan ürün ve hizmetlerin daha kolay bulunmasını ve erişilebilir olmasını sağlayacak adımlar atın.
- g. Ürünler, hizmetler ve bunların dağıtımı aracılığıyla çocuk haklarını desteklemek için yollar arayın.

6. Tüm işletmeler, çocuk haklarına saygı gösteren ve destek sağlayan pazarlama yöntemleri ve reklamlar kullanmalıdır.

Bu ilke, işletmelerin çocukların aldatılmaya ve hileye daha açık olduklarını göz önünde bulundurarak çocuklara ve ailelere yönelik pazarlama yöntemlerinde ve reklamlarında onların bilgiye dayalı seçimler yapabilmeleri için açık, eksiksiz ve doğru bilgiler kullanmaları gerektiğini vurgular.

NELER YAPABİLİRSİNİZ?

a. İletişim ve pazarlama faaliyetlerinin çocuk hakları üzerinde olumsuz bir etkisi olmamasını sağlamak:

Bu ilke, tüm medya kuruluşlarını ve iletişim araçlarını kapsar. Pazarlama ayrımcılığı pekiştirmemelidir. Ürün etiketleri ve bilgileri açık, doğru ve eksiksiz olmalıdır. Ailelerin ve çocukların bilgiye dayalı kararlar alabilmelerini sağlamalıdır. Bunların çocuk hakları üzerinde olumsuz bir etkisi olup olmadığını ya da olumsuz bir etki yaratma ihtimalini değerlendirirken çocukların istismara daha açık oluşu, gerçekçi olmayan, cinselleştirilmiş beden imgelerinin ve klişe örneklerin etkileri gibi konular göz önünde bulundurulmalıdır.

b. Dünya Sağlık Asamblesi'nin pazarlama ve sağlıkla ilgili araçlarında yer alan işletme standartlarına riayet etmek⁷:

Bu madde, tüm ülkelerde Dünya Sağlık Asamblesi'nin pazarlama ve sağlıkla ilgili dokümanlarında yer alan iş yönetim standartlarına uyulmasını kapsar. Ulusal kanunlarda daha yüksek bir standart belirtiliyorsa, işletme, yüksek olan standarda uymalıdır.

c. Çocuk haklarını, benlik saygısını, sağlıklı yaşam tarzlarını ve şiddete dayalı olmayan değerleri destekleyen ve bu konularda halkı bilinçlendiren pazarlama yaklaşımları kullanmak.

⁷ Dünya Sağlık Asamblesinin pazarlama ve sağlıkla ilgili araçları şunlardır: Anne Sütü Muadillerinin Pazarlanması ile ilgili Uluslararası Yasa (1981) ve Dünya Sağlık Asamblesi'nin ilgili kararları (birçok ülkede ikisini de yürürlüğe koyan ulusal önlemler kabul edilmiştir); Dünya Sağlık Örgütü Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi (2003); Gıdaların ve Alkolsüz İçeceklerin Çocuklara Pazarlanmasına İlişkin Tavsiye Kararları ve Dünya Sağlık Asamblesi'nin Alkolün Zararlı Kullanımını Azaltmak İçin Küresel Stratejisi (2010).

7. Tüm işletmeler, arazi satın alma ve kullanımının yanı sıra, çevrenin korunmasıyla ilgili olarak da çocuk haklarına saygı göstermeli ve destek sağlamalıdır.

Bu ilke, işletmelerin çevresel etkileri ve çocuk hakları arasında ilişki kurmaları, çocukların sağlık veya güvenliğini tehdit edici ve çocukların doğal kaynaklara erişimlerini engelleyecek uygulamalardan kaçınmaları gerektiğini vurgular.

NELER YAPABİLİRSİNİZ?

a. Çevreyle ilgili olarak çocuk haklarına saygı göstermek:

- i. Kaynak kullanımı ve çevreye yönelik stratejileri planlarken ve uygularken, işletme operasyonlarının çocuk hakları üzerinde olumsuz bir etki yaratmadığından emin olun. Çevreye zarar vermek ve doğal kaynaklara erişimi azaltmak da bu olumsuz etkilere dahildir.
- ii. İşletme operasyonlarının çevreye ve insan sağlığına verdiği zararı telafi etmeye yönelik çalışmalarda ve acil eylem planlarında çocukların, ailelerin ve toplulukların haklarının korunmasını sağlayın.

b. İşletme faaliyetlerinin yerine getirilmesinde arazi satın alırken ya da kullanırken, insan haklarının temel bir parçası olarak çocuk haklarına saygı göstermek:

- i. Mümkün olduğu takdirde, ticari amaçlarla arazi satın alırken ya da kullanırken, orada ikamet edenleri yerinden etmekten kaçının ya da yer değiştirmeleri asgari seviyeye indirin. Çocuk haklarına yönelik olası bir olumsuz etkiyi tespit etmek ve ortadan kaldırmak için çalışmalarınızdan etkilenmesi muhtemel olan yerel halkla yapıcı ve bilgiye dayalı görüşmeler yürütün. Etkilenen kişilerin, kendilerini doğrudan etkileyen karar alma süreçlerine aktif bir şekilde katılmasını ve katkıda bulunmasını sağlayın. Özellikle de toplumu doğrudan etkileyen projeler söz konusu olduğunda, bölge halkının özgür ve bilgilendirilmiş rızasını almak şarttır.
- ii. Yeniden iskân etmeye ve tazminat sağlamaya yönelik çalışmalar planlanırken ve uygulanırken, çocuk haklarına (özellikle de eğitim, yeterli gıda, yeterli yaşam standardı ve katılım haklarına) saygı gösterin.

c. Gelecek nesillerin yaşayacağı ve gelişeceği çevreyle ilgili olarak çocuk haklarını desteklemek:

İşletme faaliyetlerinden kaynaklanan sera gazı salınımını kademeli olarak azaltacak önlemler alın ve sürdürülebilir kaynakların kullanımını destekleyin. Çevreyi iyileştirmeye yönelik bu türden eylemlerin ve diğer girişimlerin, gelecek nesilleri etkileyeceğini bilin. Afet riskini önleyecek ve azaltacak olanakları tespit edin ve halkların, iklim değişikliğinin sonuçlarına uyum sağlamaya yönelik çözüm bulma girişimlerini destekleyin.

8. Tüm işletmeler, güvenlik düzenlemelerinde çocuk haklarına saygı göstermeli ve destek sağlamalıdır.

Bu ilke işletmelerin kurumsal güvenlik tedbirlerini alırken çocuk haklarına saygı göstermelerini ve güvenlik hizmetlerinde asla çocukların çalıştırılmaması gerektiğini vurgulamaktadır.

NELER YAPABİLİRSİNİZ?

a. Güvenlik düzenlemelerinde çocuk haklarına saygı göstermek:

- i. Kamusal ya da özel güvenlik hizmeti sağlayanlarla güvenlik düzenlemeleri yaparken ve uygularken, bu düzenlemelerin çocuk hakları üzerindeki olumsuz etkilerine özel bir dikkat göstermeye özen gösterin.
- ii. İşletmenin güvenlik sözleşmelerinde, çocuk haklarına saygının açıkça yer almasını sağlayın.
- iii. Özel ya da kamusal güvenlik hizmeti sağlayanlar aracılığıyla veya doğrudan yapılan güvenlik sözleşmeleri kapsamında çocukları işe almayın ya da kullanmayın.

b. Güvenlik düzenlemelerinde çocuk haklarını desteklemek:

Tüm işletmelerin, özel yükleniciler ya da kamusal güvenlik güçleri tarafından sağlanan güvenlik hizmetlerinin yönetimi için geliştirilen en iyi uygulamaları kullanmaları tavsiye edilmektedir.

9. Tüm işletmeler, acil durumlardan etkilenen çocukların korunmasına yardım etmelidir.

Bu ilke uyarınca, işletmeler normal zamanlarda çocuk haklarına gösterdikleri saygıyı, acil durumlarda da devam ettirmeli ve acil durum eylemlerini gerçekleştirirken de çocuk haklarını göz önünde bulundurmalıdırlar.

NELER YAPABİLİRSİNİZ?

a. Acil durumlarda çocuk haklarına saygı göstermek:

- i. Acil durumlarda, çocuk hakları ihlallerine yol açmaktan ya da bu tür ihlalleri pekiştirmekten kaçının.
- ii. Silahlı çatışmalar sırasında ve diğer acil durumlarda, insan haklarını ihlal etme riskinin arttığına farkında olun ve insan haklarına ilişkin durum tespitini buna göre gerçekleştirin.
- iii. Acil durumlarda çocuk hakları üzerindeki olumsuz etkinin de büyük ölçüde artabileceğini, bazı çocuk gruplarının (engelli çocuklar, yer değiştirmeye zorlanmış, göç etmiş, ailesinden ayrı düşmüş ve refakatçisi bulunmayan çocuklar vb.) diğerlerine kıyasla daha savunmasız olabileceğini, kız ve erkek çocukların farklı şekillerde etkilenebileceğini de hesaba katın.

b. Acil durumlardan etkilenen çocukların haklarını desteklemek:

- i. Bu tür durumlarda, çocuklara yönelik şiddet, istismar ve sömürü risklerinin arttığını, işçilere ve topluma açıklayarak, acil durumdan etkilenen çocukların haklarının korunmasına yardımcı olun.
- ii. Gerektiği ve talep edildiği takdirde, en iyi uygulamalar doğrultusunda, acil durum müdahalesinde yer alan yetkili makamları ve insani yardım kuruluşlarını destekleyin. Bu destek; etkilenen halklara karşı hesap verebilirlik çerçevesinde ve değerlendirilen ihtiyaca dayalı olarak verilmelidir.
- iii. Sürdürülebilir barışa ve kalkınmaya katkıda bulunun.⁸

⁸ Örneğin bakınız: ortak Birleşmiş Milletler Küresel Sözleşmesi-Sorumlu Yatırım İlkeleri: 'Guidance on Responsible Business in Conflict-Affected and High-Risk Areas: A Resource for Companies and Investors' (Çatışmadan Etkilenen ve Yüksek Risk Taşıyan Bölgelerde Sorumlu İşletme Kılavuzu: Şirketler ve Yatırımcılar için bir Kaynak), 2010.

http://www.unglobalcompact.org/Issues/conflict_prevention/guidance_material.html

10. Tüm işletmeler, çocuk haklarını uygulamaya ve korumaya yönelik devlet ve toplum tarafından gösterilen çabaları güçlendirmelidir.

Bu ilke, özel sektörü özellikle çocuklara ilişkin yasalara ve ilgili mevzuata uymaya ve çocuk haklarının uygulanma çabalarını güçlendirmeye davet etmektedir.

NELER YAPABİLİRSİNİZ?

a. Devletin çocuk haklarını korumaya ve uygulamaya yönelik çabalarını baltalamamak:

Devletlerin çocuk haklarını koruma ve gerçekleştirme yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri için hukukun üstünlüğüne saygı duymanın ve gelir yaratmak için vergilerin ödenmesi de dahil olmak üzere sorumlu işletme uygulamalarının şart olduğunun farkına varın.

b. Devletin çocuk haklarını korumaya ve uygulamaya yönelik çabalarını desteklemek.

c. Çocuklara yönelik stratejik toplumsal yatırım programları yürütme seçeneğini göz önünde bulundurmak:

Devletler, sivil toplum ve çocuklarla işbirliği içerisinde mevcut programlara katkıda bulunun ya da toplumsal yatırım programları planlayıp uygulayın. Çocuklar ve çocuk uzmanları tarafından çocukların öncelikleri olarak şunlar belirlenmiştir: sağlık, eğitim, boş zaman etkinlikleri ve çocuk hakları konusunda bilinçlendirme.